

Planbureau voor de Leefomgeving
T.a.v. prof. dr. ir. Hans Mommaas, directeur
Postbus 30314
2500 GH Den Haag

Zeist, 24 augustus 2019

Betreft: Stoppen met aanzetten tot verspreiden onjuiste conclusies + rechtzetten verspreiding onjuiste informatie n.a.v. 'Tussenevaluatie gewasbeschermingsmiddelen' (juni 2019)

Geachte heer Mommaas,

Stichting AgriFacts bedankt het PBL voor zijn vlotte reactie van 19 augustus op haar schrijven, waarin het PBL stelt dat de onderzoeksmethode conform de afspraken is in de Nota gewasbescherming en de KRW en daarmee feitelijk correct. U stelt dat het PBL geen informatie verstopt. Stichting AgriFacts is dit pertinent niet met u eens. Het PBL heeft zijn beoordelingsmethodiek dermate vaag beschreven, en veel relevante informatie weggelaten, dat het rapport nauwelijks toetsbaar is. En de conclusie van 15% minder normoverschrijdingen onmogelijk in het juiste perspectief kan worden geplaatst.

STAF is blij dat het PBL alsnog het hoofdstuk 'Berekening normoverschrijdingen gewasbeschermingsmiddelen' heeft samengesteld, waarin beschreven is hoe de conclusie – 15% minder normoverschrijdingen (i.p.v. 50%) - tot stand is gekomen. Waarvoor dank. Ondanks de toegezonden informatie, lukt het STAF nauwelijks helderheid te krijgen over die 15%. Duidingen als *'... de afname is berekend op basis van de trendanalyse, zoals binnen het PDG is afgesproken'* getuigen niet van transparantie en een wetenschappelijke opzet (minimaal hadden de geaccordeerde notulen met afspraken bijgevoegd moeten worden). De 'Tussenevaluatie Gewasbescherming' betreft o.i. geen intern rapport, maar een relevant rapport voor een breder publiek.

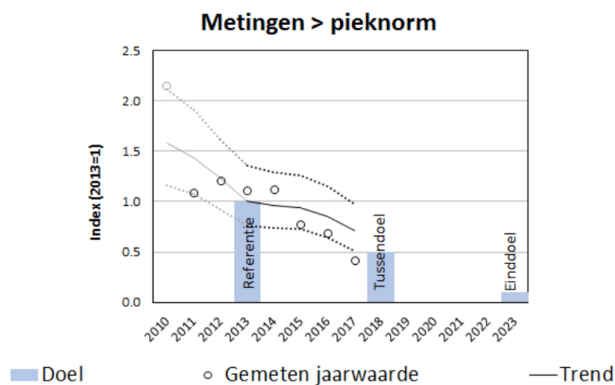
Media, politici, stakeholders lezen meestal niet meer dan de publieks- en rapportsamenvatting, en het persbericht. Zelden het volledige rapport en nagenoeg geen onderliggende stukken. Het PBL communiceert in zijn (publieks)samenvatting: *'In 2017 is het aantal gemeten overschrijdingen van de waterkwaliteitsnormen met 15 procent afgenomen ten opzichte van 2013. De tussendoelstelling van de nota (50 procent minder normoverschrijdingen) was in 2017 nog niet gehaald.'* Met de grootste moeite valt uit uw rapport, de nagezonden berekening en onderliggende stukken te halen hoe die 15% moet worden geduïd.

‘Normoverschrijding’ op meer manieren te definiëren

In 2013 werd als doel afgesproken: 50% minder normoverschrijdingen in 2018. Er werd echter geen definitie voor ‘normoverschrijding’ afgesproken. Er was toentertijd dus ook niet gedefinieerd wanneer er sprake zou zijn van 50% minder normoverschrijdingen. Het RIVM (Verschoor, 2019) signaleert dit probleem, en geeft vijf definities waaruit gekozen kan worden.

Keuzemogelijkheid 1. Normoverschrijdingen op basis van metingen

Verschoor hanteert voor ‘meting’ de volgende definitie: Een meting is een bepaling van één stof, op één locatie, op één tijdstip (zie figuur 3.6 uit het rapport). Als gekozen was voor deze definitie, dan was de doelstelling van 50% minder normoverschrijdingen ruimschoots gehaald. (LTO koos in zijn communicatie deze definitie en kwam tot de conclusie dat de land- en tuinbouw goed op koers ligt om het tussendoel in 2018 te halen)¹.

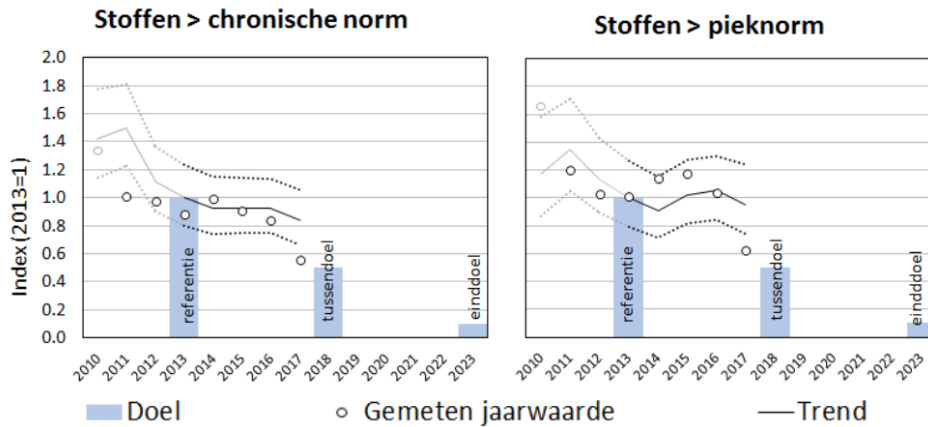

Figuur 3.6 Aantal metingen dat de pieknorm overschrijdt (geïndexeerd ten opzichte van het jaar 2013). Data en trendanalyse uit Tamis et al. (2019). Het punt uit 2010 en de trends voorafgaand aan de referentieperiode zijn onzeker en zijn daarom met grijs ingetekend (zie paragraaf 3.7.3).

Keuzemogelijkheid 2 en 3 (figuur 3.7). Normoverschrijding op basis van stoffen.

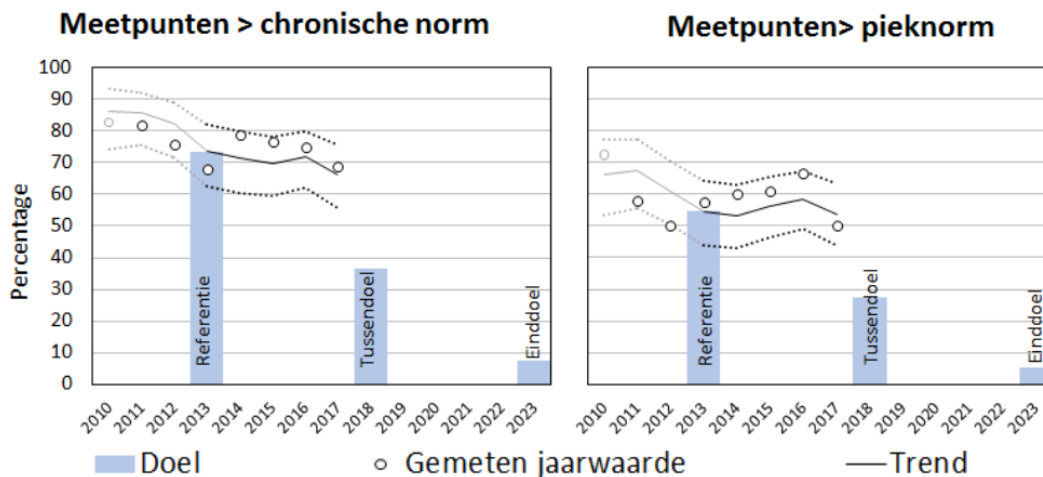
Zowel de overschrijding van de chronische norm (dit betreft een jaargemiddelde van de metingen) als de pieknorm (dit betreffen individuele metingen) wijzen op een verbetering rond 40%.

¹ <http://www.ltonederland.nl/pers/persberichten/10898996/Verduurzaming-gewasbescherming-op-koers>

Figuur 3.7 Gemiddeld aantal stoffen per locatie dat de chronische normen en pieknormen overschrijdt (geïndexeerd ten opzichte van het jaar 2013) (data en trendanalyse Tamis et al. (2019)). Het punt uit 2010 en de trends voorafgaand aan de referentieperiode zijn onzeker en zijn daarom met grijs ingetekend (zie paragraaf 3.7.3).

Keuzemogelijkheid 4 en 5 (figuur 3.5). Normoverschrijdingen per meetlocatie op basis van de chronische norm (gemiddelde over het jaar) en de pieknorm (individuele metingen). In dit geval bedraagt de verbetering in beide gevallen rond de 10%.

Figuur 3.5 Percentages van normoverschrijdende locaties (meetpunten) voor de chronische norm en de pieknorm. Data en trendanalyse uit Tamis et al. (2019). Het punt uit 2010 en de trends voorafgaand aan de referentieperiode zijn onzeker en zijn daarom met grijs ingetekend (zie paragraaf 3.7.3).

Extra keuzeoptie: toepassing voortschrijdend gemiddelde over 3 jaar

Het PBL gaat niet uit van de jaarmetingen, maar van het voortschrijdende gemiddelde over 3 jaren. Het gebruik van het 3-jarige gemiddelde is bedoeld om toevallige fluctuaties te dempen. Maar dit dempt ook de trend en dat pakt in dit geval nadelig uit omdat de jaarlijkse metingen sneller dalen dan de 3-jaarlijkse trend. Bij hanteren van het voortschrijdende gemiddelde over 3 jaar wordt het verbeterpercentage fors gedempt. Zoals blijkt uit de tabel.

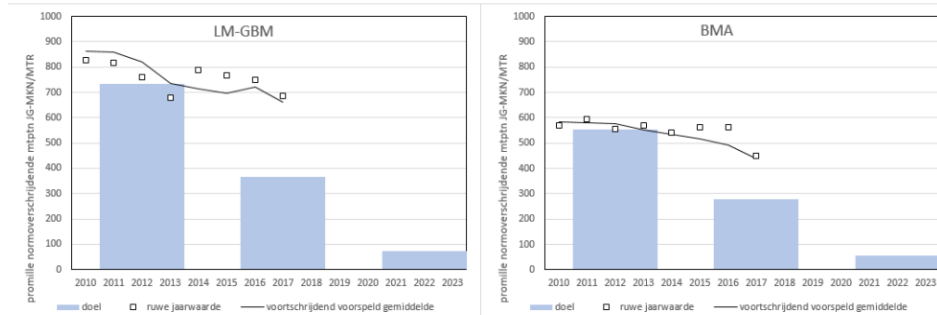
Tabel 1. Verbeterrend bij verschillende opties. De door het PBL-gehanteerde trend is met rood omcirkeld. Groen gearceerd: doel gehaald/binnen handbereik.

Verbeterrend	Metingen (individuele)	Stoffen (jaargemiddelde)	Stoffen (indiv. metingen)	Meetpunten (jaargemiddelde)	Meetpunten (indiv. metingen)
GB-meetnet ^{*)} Jaargemiddelde 2013 – 2017	>50%	40%	40%	10%	10%
GB-meetnet ^{*)} 3-jaarlijks gemiddelde 2011/2013 – 2015/2017	30%	15%	25%	<5%	<5%
Totale dataset 3-jaarlijks gemiddelde	?	20%	?	?	?

^{*)}Steekproef (LM-GBM) ongunstiger dan totale dataset (BMA)

Het Gewasbeschermingsmiddelen Meetnet (LM-GBM) bestaat uit 94 meetpunten en is niet representatief; de meetpunten met de hoogste normoverschrijdingen zijn geselecteerd. Het aantal normoverschrijdingen ligt in het LM-GBM dan ook circa 1,5x zo hoog als landelijk gemiddeld (data Bestrijdingsmiddelenatlas (BMA), 566 meetpunten). Het PBL stelt dat de trend van het LM-GBM identiek is aan die van de BMA. Dat klopt niet. In zowel het LM-GBM als de BMA is geen sprake van een significante trend ('niet significant' is niet hetzelfde als 'óók 15%'). Het PBL publiceert echter het percentage normoverschrijdingen zonder onzekerheden (dus 'een harde' 15%). Diezelfde benadering zou dan ook toegepast moeten worden voor de BMA. Daar zou de verbetering dan 'een harde' 20% zijn². Zie onderstaande figuur.

² Institute of Environmental Science (UL CML) Leiden, 2019.

Figuur 6. Gemiddeld percentage normoverschrijdende (JG-MKN/MTR) meetlocaties voor het LM-GBM (zie ook Fig. 2) en BMA, geanalyseerd met dezelfde statistische methode (zie H2) Weergegeven zijn de referentieperiode (2011-2013: linker blauwe kolom) en de doelen (midden en rechter blauwe kolom) voor de Tussen- en Eindevaluatie. De lijn is het voortschrijdende (driejaarlijks) gestandaardiseerd gemiddelde %. De gemiddeldes per jaar op basis van de ruwe resultaten zijn weergegeven als blokjes.

Gekozen voor zwaarder beoordelingsregime

Het PBL suggereert in zijn rapport 'Evaluatie Gewasbescherming' gekozen te hebben voor een trendanalyse op basis van metingen en de KRW te volgen. Maar heeft in werkelijkheid gekozen voor een zwaarder regime: **stoffen op basis chronische norm, met inachtneming voortschrijdend gemiddelde over 3 jaar**. De Europese systematiek die het PBL zegt te hanteren, schrijft dit niet voor. Europa geeft vrijheid aan lidstaten voor het invullen van hun monitoringsprogramma's op individuele parameters. Omdat in de beoordeling harde getallen worden gehanteerd voor het duiden van de verbeterrend, zit er wel degelijk een verschil tussen de uitkomsten van de steekproef (vuilere meetpunten en niet representatief) en de volledige dataset. De steekproef geeft een ongunstiger beeld dan de volledige dataset.

De klacht van STAF

Bovenstaande informatie staat deels vaag en deels niet in de 'Tussenevaluatie Gewasbescherming'. De context ontbreekt in hoge mate. Het PBL heeft prominent naar buiten gebracht dat de land- en tuinbouw haar doelstelling niet haalt. Het getal van 15% 'minder normoverschrijdingen' is daarbij als 'kaal getal' pontificaal op de voorgrond gezet richting het publiek - en opgepakt door het publiek! - terwijl bij het PBL bekend was dat er meer definities van 'normoverschrijding' in omloop waren. Het PBL heeft deze 15% niet getuid, en ook de uitkomsten van de brede data-analyses niet gegeven (zie tabel 1), waardoor het publiek van doen denkt te hebben met het aantal normoverschrijdende metingen in het laatste meetjaar. En precies op dat aspect heeft de landbouw haar doelstellingen wel gehaald!

Concluderend

1. Het PBL heeft verzuimd het volledige palet aan verbetering te melden (normoverschrijdingen op basis metingen, stoffen, meetpunten). Het PBL heeft de keuze gemaakt maar één optie naar voren te schuiven. Politiek, beleidsmakers en media wordt hierdoor het volledige beeld onthouden.
2. Het PBL heeft veel context weggelaten, zowel in het rapport, en helemaal in de publieks- en rapportsamenvatting (meestal het enige wat wordt gelezen). Het PBL heeft verzuimd die 15% te duiden in de publieks/rapportsamenvatting wat heeft geleid tot een onjuiste interpretatie door media en publiek.
3. Stichting AgriFacts blijft bij haar oordeel dat het PBL door 'de kunst van het weglaten' (ad. 1) en het niet vermelden van de betekenis van die 15% (ad 2.) Jan en alleman op het verkeerde been heeft gezet. Dit blijkt ook uit publicaties in de media.
4. Doordat het PBL die 15% niet in de context heeft geplaatst, is er veel onjuiste berichtgeving verspreid door anderen dan het PBL, waardoor de land- en tuinbouw onnodig veel imagoschade is toegebracht. Dat valt het PBL aan te rekenen.

Herhaald verzoek

STAF verzoekt het PBL nogmaals zijn communicatie over zijn 'Tussenevaluatie Gewasbescherming' opnieuw onder de aandacht te brengen van het publiek, maar nu wel in het juiste perspectief.

STAF verzoekt het PBL nogmaals zijn communicatieproces te verbeteren, zodanig dat in de toekomst wordt voorkomen dat media, politiek en stakeholders op grote schaal op het verkeerde been worden gezet als zij alleen de publieks- en/of rapportsamenvatting lezen, en niet het volledige rapport mét onderliggende stukken in de referentielijst.

Stichting AgriFacts verzoekt het PBL uiterlijk 10 september de zaak recht te zetten.

Met vriendelijke groet,

Stichting Agri Facts,
Jaap Haanstra (voorzitter),
Wim Kromwijk (secretaris),
Leonie Bosch (penningmeester),
Geesje Rotgers (onderzoekscoördinatie)